

Barns uppfostran och utveckling

Eva-Mari Köhler

Eva-Mari Köhlers artikel är en vidare bearbetning av den sammanfattning som inleder hennes arbete för barnmiljöutredningen: "Barns uppfostran och utveckling". I framställningen diskuteras också ett par nyare arbeten som kommit ut i Norden sedan den ursprungliga rapporten skrevs. Uppfostran som process diskuteras ur pedagogisk synvinkel liksom också avgränsningen mellan uppfostran och undervisning. Varför får barnfrågor i dagens Sverige i viss mån en annan behandling än andra frågor inom de sociala reformernas domän, undrar Eva-Mari Köhler, som är universitetslektor i pedagogik vid Lunds universitet.

Uppfostran som social process

Huvuduppgiften för barnmiljöutredningen är enligt direktiven att

"... göra en deskriptiv analys av barns levnadsförhållanden och inträffade förändringar i dessa, i syfte att ge underlag för en åtgärdsinriktad diskussion om barns förhållanden."

I min rapport redovisas en pedagogisk analys av dessa huvudfrågor.

Detta innebär att uppfostran står i centrum. Hur uppfostran utformas och är relaterad till olika betingelser i familj och samhälle samt vilka resultat uppfostran ger är viktiga problem inom den pedagogiska vetenskapen. Trots detta har av olika anledningar svensk pedagogisk forskning endast i blygsam omfattning ägnat dessa frågor sitt intresse.

En pedagogisk analys av uppfostran syftar inledningsvis till att klargöra uppfostrans natur och faktiska gestaltning, samtidigt som den också innefattar att uppfostrans inverkan skiljs från andra inflytelser på barnet. I detta ligger också en strävan efter att förklara hur uppfostran påverkas av olika sam-

hälleliga betingelser. En pedagogisk analys innebär sålunda en beskrivning och ett försök till förklaring, men syftar också till att diskutera betingelser för en förändring av praxis i fråga om utbildning, undervisning och uppfostran. Slutsatsen är att en reflekterande och kritisk analys av uppfostran därvid måste gå utöver förändringar som är av teknologisk karaktär, dvs den kan ej enbart gälla förbättringar av medel. Uppfostran kan inte ses som ett godtyckligt skeende, även om detta skeende ej medvetet planlagts av uppfostraren.

Uppfostran som social process kan självfallet ej diskuteras som om den existerade i ett tomrum. Det räcker emellertid inte att med läpparna bekänna att uppfostran måste relateras till samhället. Detta samhälle är inte vilket samhälle som helst. Relationerna mellan uppfostran och samhälle är inte vilka relationer som helst. En pedagogiskt vetenskaplig analys av uppfostran måste därför innefatta åtminstone ett försök till klargörande av dessa relationers konkreta natur och betydelse. Den kunskap vi har om uppfostran är visserligen i många avseenden ytterst rik, men den återfinnes i flera fall inom områden som till synes ej direkt berör uppfostran. Direkta sammankopplingar och analyser av relationer mellan uppfostringsprocessen och ekonomiska, sociala och kulturella förhållanden är också mindre vanliga.

Man kan vidare påstå att uppfostran som process sällan diskuteras. När uppfostran kommer på tal är det i stället för att man vill påpeka felaktig uppfostran och behov av korrigeringsåtgärder. Den innebörd uppfostran har är av flera olika skäl svår fångad.

Ett sätt att avgränsa och klargöra uppfostrans natur pedagogiskt är genom en jämförelse av undervisning och uppfostran. Undervisning är mera välkänd och har dessutom gjorts till föremål för ett otal pedagogiska analyser. Skillnader och likheter mel-

=====

Uppfostran är inte något som pedagogiska forskare hittat på – just nu deltar ca 2 miljoner svenska barn med sina föräldrar i detta evenemang.

=====

lan uppfostran och undervisning har i en åtgärdsinriktad framställning betydelse. Diskussion av dem påvisar hur man i samhället i en institutionellt pedagogisk påverkan (skolan) sökt lösa problem. Likheterna med uppfostran finns, även om uppfostran ej på motsvarande sätt kontrolleras utifrån. Många vet vad undervisning är därför att den verkar ha en bestämd funktion, därför att den tycks ha ett bestämt innehåll att behandla, därför att den har en till synes känd yttre ram och därför att den genomförs av särskilt utbildad personal. Men att vara uppfostrare är inget som på samma sätt är bestämt. Det finns skenbart ingen entydig uppfostrarfunktion. Uppfostran är emellertid inte något som de pedagogiska forskarna har hittat på. Den äger rum och den sker tex just nu. Ca 2 miljoner svenska barn deltar med sina föräldrar i detta evenemang mellan 0 år och myndighetsåldern.

Innehållsligt skiljer sig uppfostran från undervisning, enligt vissa forskare, på följande sätt: För föräldrar har uppfostran i väsentlig grad inneburit restriktioner för barnet. Föräldrar går in för att sätta gränser för barnets impulser och spontana intressen. Också läraren är restriktiv, men än mera framträdande är den föreskrivande karaktär som undervisningen har. Men både uppfostran och undervisning innebär att barnet måste lära sig att överge sina egna planer för att i stället följa den vuxnes intentioner. Detta behöver i princip inte alltid innebära konflikter. Barnets planer kan överensstämma med den vuxnes. Påtagliga skillnader mellan undervisning och uppfostran gäller det sätt på vilket dessa processer utifrån styrt och organiserats. Dessa skillnader kommer att inverka på hur

=====

Uppfostran äger i vårt land i första hand rum i hemmet, dvs i familjen.

=====

processen förplaneras, vilka hjälpmedel som används, vilken gruppstorlek man arbetar med, tidsmässiga aspekter och deltagarnas kvalifikationer.

Uppfostran äger i vårt land i första hand rum i hemmet, dvs i familjen. Barnet hamnar i en viss familj och denna godtyckliga placering har i sin tur konsekvenser för uppfostran av barnet. Uppfostran i hemmet synes ha en bestämd, men sällan uttalad inriktning. Inriktningen förändras över olika tidsperioder i barnets liv. Uppfostrans innehåll och inriktning tycks styras dels av barnets tillväxt och dels av omvärldens krav. Man kan tala om att innehållet i uppfostran är föremål för en *tillväxtstyrning* och en *omvärldsstyrning*. Dessa styrningar kommer att, mer eller mindre markant, påverka barnets erfarenheter under olika tidsperioder i dess liv. Under barnets späda ålder innebär tillväxtstyrningen att ett fysiskt omvårdnadsinnehåll kommer att uppta merparten av föräldrarnas tankar på barnet och på de handlingar som rör barnet. Barnet ska ha det varmt och gott. Det skall äta, växa, vila och vara friskt. Föräldrar reagerar på barnets tillväxt med förändringar av innehållet i omvårdnaden. Vad som sker efter övergångsperioden mellan en direkt omvårdnad och en egentlig socialiseringsperiod är att man börjar förbereda barnet för ett liv utanför hemmet. Detta liv utanför hemmet är för vissa föräldrar främmande. Skolan har ändrats sedan man själv gick i den. Det är så mycket annat och mera som det egna barnet ska lära. Vad som tycks krävas av föräldrar är kunskap om detta liv, och handlingsmöjligheter kopplade till dessa kunskaper.

Den pedagogiska analysen betonar de betingelser som leder till avgörande skillnader mellan olika medborgargrupper – skillnader som speglar kvardröjande jämlikhetsbrister i det svenska samhället. Familjens ekonomiska och sociala villkor styr och begränsar möjliga och faktiska skeenden i uppfostran. Skillnaderna understryker också det viktiga i att en pedagogisk analys av uppfostran och barns betingelser måste beakta skillnader mellan familjer. Olika samhälleliga krav på familjefostran måste relateras till den faktiska situation i vilken olika familjer befinner sig.

Ytterst bestäms sålunda också barnets liv av produktionsförhållandena i samhället. I ett kapita-

=====
Ett demokratiskt agerande, där barn får växa upp på lika villkor, kräver helt andra fördelningspolitiska åtgärder.
=====

listiskt samhälle som det svenska kommer uppfostran att präglas av att föräldrar tillhör skilda klasser i samhället. *Därför* har de också skilda arbetsvillkor, och olika ekonomiska resurser. Dessa skillnader är något av uttrycken för klass-samhället Sverige. Om uttrycken blir mera otydliga och svårare att urskilja innebär detta inte automatiskt att den grundläggande motsättningen mellan arbete och kapital har upphävts: att arbetarklassen tagit makten. Först *då* kan vi på allvar börja diskutera en rättvis och jämlik uppfostran för alla barn. I dagens Sverige är det framför allt viktigt att påpeka och påvisa de orättvisor och den utsugning som också drabbar arbetarklassens barn. Ett demokratiskt agerande, som leder till att barn får växa upp på lika villkor, kräver helt andra fördelningspolitiska åtgärder än dem som hittills diskuterats och genomförts. De måste på allvar gå ut över dem som i dag äger.

Utvecklingspsykologi och social utveckling

Uppfostran kan naturligtvis studeras och analyseras på flera olika sätt. Vad som motiverar att man väljer en viss infallsvinkel speglar inte bara vilka frågor man försöker besvara, utan också den uppfattning man har om vad uppfostran är. Diskussioner om barn, föräldrar och uppfostran har traditionellt ofta förankrats i psykologiska och sociologiska resonemang.

En granskning av den psykologiska forskningen leder till slutsatsen att de svar man finner om man söker överföra text utvecklingspsykologisk kunskap på social praktik, är att kunskap om barn och förståelse av barnets psykologi ej ensamma är tillräckliga som grund för ett tillrättaläggande av barnets miljö. Den sociala verklighet barn lever i har ej formats som ett resultat av slutledningar och härledningar ur kunskaper om människans psyke eller om hennes "psykologiska natur". Yttre händelser – text vad föräldrar faktiskt gör tillsammans med sina barn – styrs oftast ej av medvetna överväganden,

och har därför ej heller tagit sin utgångspunkt i kunskaper om barns psyke och utveckling. Föräldrar träffar i den meningen inte val om uppfostran. Bl a den psykologiska forskningen kan naturligtvis eventuellt påvisa att vissa miljöer eller uppväxtbetingelser från bestämda utgångspunkter kan sägas vara olämpliga. Forskningsresultaten kan då ge politiska argument för en förändring, eller medverka till att befästa ideologin genom att ej korrekt identifiera de verkliga orsakerna till de "olämpliga betingelsernas" uppkomst. Om förändringen ska inträffa eller ej bestäms av andra faktorer än kunskap och förståelse. Utvecklingspsykologin har otvetydigt under årens lopp kommit att användas för att legitimera vissa arrangemang i samhället. För enskilda föräldrar har psykologiska resonemang och psykologisk karaktäristik av barnet kommit att fungera såväl tröstande som klandrande.

De utvecklingspsykologiska resonemang som ofta förs är anknutna till ett flertal olika psykologiska teoribildningar. Forskningsområdet är således inte enhetligt. Den dominerande traditionen har ett beskrivande syfte och man söker orsaker. Orsaksmodellerna är i princip enkla. I första hand söker man "förklara" funna samband i termer av "egenskaper" hos föräldrarna och/eller barnet. I andra hand "förklaras" sambanden genom "egenskaper" i "miljön". Slutledningen går i två steg. Man konstaterar ett *samband* mellan en egenskap hos föräldern och ett beteende hos barnet. Det andra steget innebär att man mer eller mindre uttalat nu säger att föräldraegenskaper *orsakat* barnets beteende.

Utvecklingspsykologiska undersökningar av traditionellt slag är endast i ringa grad användbara för barnmiljöutredningen, vars uppdrag gällde "att ge underlag för en åtgärdsinriktad diskussion" för att förbättra barns situation. Åtgärder förutsätter ju att man har svar på frågor om hur man kan förändra eller påverka text en viss given egenskap hos föräldrar, hos barn eller i miljön. Härom ger undersökningar av utvecklingspsykologisk karaktär inget egentligt besked, och situationen försvåras ytterligare av den motstridighet som kännetecknar forskningsresultaten. För att vara konkret: Om man nu tror att amerikanen E. H. Eriksons teorier om barns psykiska utveckling är korrekta och därför bör ses

som helt vägledande för uppfostran, så kan man fråga sig hur man ska kunna tillse att dessa teorier följs. För man vill väl ändå inte acceptera att inte *alla* svenska barn får en uppfostran i överensstämmelse med den valda teorin. Den cyniska barnpsykologin nöjer sig dock med att åkalla teorin, och hoppas att detta räcker.

Sammanfattningsvis leder granskningen av den utvecklingspsykologiska forskningen till slutsatsen att de viktigaste bidragen hittills, vad gäller åtgärder för barn, gällt fyra till varandra gränsande områden. För det första har utvecklingspsykologisk forskning och teoribildning givit oss *viss* kunskap och *viss* förståelse av det växande barnet. Kunskapsbilden är dock splittrad och delvis motsägelserfull, och är inte möjlig att direkt överföra till den sociala praktiken område. För det andra har utvecklingspsykologisk forskning och teoribildning kunnat legitimera redan existerande tillvägagångssätt i samhället. För det tredje har utvecklingspsykologin verksamt bidragit till konstruktionen av olika mätinstrument och diagnostiska tekniker, vilka direkt använts inom existerande pedagogiska system, tex vid urval och placering av olika slag. På detta område har utvecklingspsykologin och annan psykologi villigt medverkat i förtryckets tjänst, dvs gått kapitalets ärenden.

För det fjärde har denna forskning och teoriutbildning bidragit till att befästa ett bestämt synsätt på barns problem. Psykologin fyller här en ideologisk funktion. Problemen relateras till psykologiska egenskaper och legitimerar därigenom en viss inriktning i åtgärdspolitiken. Denna kan komma att inriktas mot social och psykologisk behandling av *enskilda* barn eller familjer. Dessutom kan man med stöd av forskningen kräva upplysning om utvecklingspsykologi till föräldrar, mot bakgrund av den felaktiga tanken att ökad kunskap leder till ökad förståelse, vilket i sin tur mer eller mindre automatiskt leder till förbättrat handlande.

Det är naturligtvis möjligt att tänka sig en utvecklingspsykologisk forskning som tar sin utgångspunkt i frågor om uppfostran och barns betingelser. Men en sådan forskning måste starta i en reflexion över just uppfostran och barns betingelser, snarare än i en allmän psykologisk syn. Vad som krävs är

mao en materialistisk psykologi kopplad till de specifika betingelser i det avancerade kapitalistiska samhället Sverige. Det vetenskapliga studiet av uppfostran kan aldrig ersättas av psykologin och alltså inte ha denna vetenskap som *bas*. Vid utvecklandet av psykologin som vetenskap måste självfallet hänsyn tas till uppfostrans socialt bestämda funktioner och uppgifter. Man löser inga problem genom att byta tex Piaget eller Erikson mot Elkonin, Vygotski, Luria och Galperin.

En granskning av den sociologiska forskningen påvisar på likartat sätt den inverkan ett anlagt perspektiv har. Inom sociologin har dock, från pedagogiska utgångspunkter, betydligt intressantare förändringar ägt rum under de senaste åren, än inom psykologin. Utbildningssociologins utveckling är ett exempel på ett område som befinner sig i snabb och positiv omvandling. Vissa av den sk sociolingvistiska forskningen kan också nämnas i detta sammanhang. Nyorienteringen gäller inte enbart människo- och vetenskapssyn, utan framför allt det faktum att man relaterar utbildning och undervisning till den historiska och dialektiska materialismen. Den sociologiska forskningen befinner sig därvid betydligt närmare pedagogikens territorium än tidigare, och angriper också med rätta en psykoliserande syn.

Studier av de pedagogiska systemens politiska ekonomi och samhällseliga funktioner utgör slutligen ett väsentligt bidrag till förståelsen och förklaringen av uppfostrans faktiska gestaltning och hur uppfostringsmönster befästes. Analyser av detta slag ger också utgångspunkter för en diskussion om förändringar av hans barns villkor.

En historisk analys av barnfrågorna är väsentlig för förståelsen av aktuell problematik. För att illustrera hur frågorna om uppfostran och barns betingelser kan behandlas på ett integrerat sätt, dvs insatta i sitt historiska och samhällseliga sammanhang, ges i rapporten en utförlig och diskuterande redovisning av tysk socialdemokratisk och kommunistisk politik i barnfrågor under sent 1800-tal och under Weimar-republiken. Exemplet följs upp av en redovisning av aktuell diskussion om barnfrågor i Västtyskland.

Förändringar av barns villkor

Den i utredningen redovisade granskningen påvisar att barnfrågor i dagens Sverige i viss mån erhåller en annan behandling än övriga frågor inom de sociala reformernas domän. Reformarbete inom detta område söker man, åtminstone skenbart, knyta till en samhällelig och politisk analys. Krav på reformer av arbetsmiljön är ett exempel. Kritik av föreslagna åtgärder sker också oftast utifrån klart markerade partipolitiska utgångspunkter. Man värnar om vissa gruppers intressen, och frågar sig tex om reformförslagen är i överensstämmelse med en socialdemokratisk politik. Reformers som gäller barn har inte samma förankring. Åtgärderna har i många fall sin utgångspunkt i vuxenproblematik. Förslagen bygger sällan på politisk, ekonomisk och social analys, och frågorna uppfattas ofta ej som partipolitiska. Barnfrågor har i sig låg konkurrenskraft jämfört med andra frågor. De är praktiskt taget aldrig huvudfrågor.

Den historiska exemplifieringen påvisar dock att ett partipolitiskt engagemang i frågor om barn är möjligt, och att skiljande uppfattningar finns. Redovisningen av tysk politik på detta område visar också på de svårigheter och hinder som är förknippade med försök till förändring, även om försöken kan förankras politiskt. Den blygsamma framgång de hade, och de förhållanden som medverkade härtill, är väsentliga att beskriva. Flera av de då prövade åtgärderna har nämligen åter aktualiserats utan att hänsyn tagits till de tidigare erfarenheterna.

Det är också viktigt att notera att vi i dagens Sverige redan tror oss besitta avsevärda kunskaper om barns betingelser. Tvärsäkra uttalanden om effekter av att bo i höghusområden, av att läsa serier, av att familjen privatiserats, av att vara handikappad, av att växa upp i ekonomiskt och socialt sk torftiga miljöer etc är legio. Lika tvärsäkra uttalanden görs om att barns personlighet danas under de första levnadsåren och om betydelsen av vuxenkon-

takt under denna period. Slutsatsen av den genomförda granskningen måste emellertid bli att vi i hög grad fortfarande saknar kunskap om svenska barns *verkliga levnadsbetingelser*. Också för barn existerar stora och viktiga skillnader när det gäller levnadsbetingelser. Inte minst mot bakgrund av en historisk analys är det dock möjligt att påvisa att en förändring av materiella betingelser i sig inte mekaniskt medför en förändring i gynnsam riktning för uppfostran av barnet. De materiella förändringarna är *nödvändiga* men ej *tillräckliga* villkor.

I rapporten redovisas också en kritisk granskning av reformer och åtgärder som direkt eller indirekt berör barn och barns betingelser. De reformer eller reformförslag som i första hand tas upp, är de som återfinns i Barnstugeutredningens betänkanden (SOU 1972:26; SOU 1972:27; SOU 1974:42), Socialutredningen (SOU 1974:39), Fosterbarnsutredningen (SOU 1974:7), Familjepolitiska kommittén (SOU 1972:34) samt i viss mån i Utredningen om skolans inre arbete – SIA (SOU 1974:53).

I diskussionen är utgångspunkten frågan om hur olika beslut och åtgärder faktiskt kommer att inverka på barns betingelser. Frågeställningarna är direkt anknutna till barnmiljöutredningens direktiv, där det heter att man skall ta upp

”... åtgärder som är direkt inriktade på att förbättra barnens levnadsförhållanden”

och

”åtgärder på olika områden utanför den egentliga familjepolitiken”,

som inverkar på barnmiljön.

Olika politiska beslut begränsar och styr uppfostran, och inverkar också på de erfarenheter barn gör, m a o på de betingelser under vilka barn växer upp. Handlingsutrymmet eller spelrummet för familjen är begränsat av olika ramar. Besluten om sådana ramar fattas på olika nivåer inom statsapparaten. Reformförslag som direkt eller indirekt berör barn har många gånger sin utgångspunkt i vuxenproblematik och arbetsmarknadspolitiska överväganden. Åtgärderna kan antingen gälla alla barn, eller vissa speciella barn och/eller föräldragrupper. Man kan alltså tala om *generella* eller *selektiva* åtgärder. Diskussioner om reformer som rör barn utnyttjar endast sällan de omfattande erfarenheter som gjorts

=====

Barnfrågor har låg konkurrenskraft jämfört med andra frågor – de är praktiskt taget aldrig huvudfrågor.

=====

vid reformerna av utbildningsväsendet. När det gäller undervisning kan man klart peka på hur beslut om ramar inverkar, och vilka effekter som olika beslut har på undervisningen. Analyserna av utbildningsreformerna har kunnat påvisa att offentligt uttalade syften och mål ofta inte är, och inte heller kan vara, överensstämmande med verkligheten. Analyser har tex visat att utbildningens jämlikhetsskapande effekter istället bör beskrivas som utbildningens medverkan till upprätthållandet av myten om jämlikhet.

Familjesituationens betydelse

Bland de påpekanden som granskningen av "barnutredningarna" leder till, kan följande nämnas: I flera av dem återföres barnfrågorna till familjesituationen, och lösningsförslagen innebär ofta en tro på effekter av behandling av familjen. Man antar att problem kan förebyggas genom en uppsökande verksamhet och ett åtföljande arbete med familjen. En annan slutsats är att detta på åtgärdsidan principiellt innebär en tillämpning av vad som redan uttrycks i gällande barnavårdslag, men förslagen framförs som om de vore helt nya. När familjefostran inte räcker till ska samhället, enligt utredningsförslagen, stödja och hjälpa familjen i dess uppfostrande gärning. Trots detta uttrycks inte föräldrars uppfostrande uppgifter precist, och därför är föräldrar som uppfostrare dåligt informerade om sin uppgift.

Ett annat intryck av de utredningar som granskats, är att man är i färd med att tillskapa ett kontrollsystem inom samhället vad gäller vissa familjers uppfostran av sina barn. Ett ytterligare påpekande är att åtgärdsförslagen speglar klassamhället. Man kan här jämföra med den debatt som förts, och förs, om rättsskipning och rättsutövande i vårt land. Det har påpekats att såväl lag som dom och straffutmätning speglar klasskillnader.

Val av problem som gäller barn och åtgärdsförslag kan relateras till ekonomiska och sociala skillnader i samhället. På frivillighetens väg förväntas föräldrar medverka till att socialarbetare, psykologer, förskollärare, familjeterapeutiska team samt team i bostadsområdet genomför uppspårande och behandlande verksamhet. Vare sig uppspårande

verksamhet eller behandling är naturligtvis neutrala företeelser. Att de missförhållanden man lyckas spåra inte enkelt kan återföras till ett samband mellan ekonomiska och sociala faktorer och känslöklimat å ena sidan, och barnets och föräldrarnas handlingar å andra sidan, uttalas ej. Uppfattningen om vad som är "bra" respektive "dålig" uppfostran och målet för stödåtgärderna, är ej nödvändigtvis överensstämmande med faktiska behov hos de uppspårade familjerna. Att dessa familjer kunde ställa egna krav på stöd, vilka skiljer sig från vad som erbjuds, tas i egentlig mening ej upp. Under täckmantel av service och hjälp diskvalificerar man grupper av föräldrar. Frågor om hjälp, stödåtgärder och uppfostran uppfattas, bli med stöd i traditionell psykologi, som politiskt neutrala.

Det framgår också att detta bli bidragit till *en slags förtroendekris mellan samhälleliga organ och familjen*. De spårande och behandlande grupperna är så att säga samhällets övervakare av uppfostran. Värderingar och synsätt står långt ifrån alltid i överensstämmelse med de synsätt olika familjer har. Det bör här dock observeras att denna verksamhet i princip innebär en precisering av vad uppfostran får respektive inte får vara. I de råd och anvisningar som ges vidareutvecklas denna precisering. Det är sålunda genom de negativa sanktionerna som gränserna för föräldrars sk handlingsfrihet bestäms. Positiva diskussioner om hur det borde vara är under sådana betingelser i första hand till för de föräldrar som redan har möjlighet att göra som de bör göra. Det framgår indirekt att frågor om kvaliteten i barnuppfostran i första hand är aktuella för ett växande och mera rikt differentierat socialt mellanskikt i samhället. Problemen framställs emellertid som om de vore giltiga för alla, m a o också för arbetarklassen. Uppfostrans innehåll och utformning måste alltså skilja sig åt i olika grupper, om den skall syfta till att medverka till en förändring av de betingelser under vilka barn lever.

De kompensatoriska åtgärdsförslagen kan kritiserar. De är fullständigt kraftlösa som jämlikhetsskapande instrument. Erfarenheter från andra länder pekar också på det begränsade värde detta slags åtgärder har. Det är inte kompensation arbetarklassen objektivt behöver.

Vuxenproblematik och arbetsmarknadspolitiska överväganden har länge styrt barnfrågornas behandling.

Förbättringar av barns villkor kräver partipolitiska ställningstaganden och politisk kamp, men också förbättrad kunskap om de villkor under vilka barn nu lever. De åtgärder som idag vidtages innebär, som nämnts, en satsning på uppfostringsmiljöer utanför familjen (förskola etc) och på försök att genom kompensatoriska åtgärder sopa upp vad som uppfattas som misslyckanden i familjefostran. Den pedagogiska analysen pekar på att uppfostran som forskningsområde har försummats. Den utförda forskningen har i hög grad gällt enskilda barns utveckling, eller felutveckling, och relationer mellan moder och barn. Det är i stället betydelsefullt att närmare studera vad som styr och begränsar uppfostrans konkreta utformning. Åtgärder som före-

slås vilar inte på ett empiriskt underlag gällande familjefostrans faktiska karaktär, men samtidigt tas det för givet att barns uppfostran är viktig. Det framstår därför som allvarligt att man ej på ett systematiskt sätt sökt bygga upp kunskaper om barns uppfostran och om de betingelser under vilka de lever, samt hur dessa historiskt vuxit fram. Det kan här inte vara fråga om punktmässiga forskningsinsatser kontrollerade av statsapparaten, utan om ett fortlöpande forskningsarbete. Ett sådant arbete måste självklart direkt knytas till den svenska arbetarklassens faktiska situation och objektiva intressen.

Vuxenproblematik och arbetsmarknadspolitiska överväganden har länge styrt barnfrågornas behandling. Välfärdsutvecklingen har nu på allvar nått barnen som medborgare i samhället. Fortfarande är det dock så att merparten av barnåtgärderna är av indirekt karaktär. Genom att man gör det bra för vuxna så gör man det också bra för barn.

Om barn i skola och samhälle

Tove Aarkrog

Ungdomspsykiatri

Om unga människor med psykiska problem.
138 s. 1977

Gudrun Brun

Barnpsykiatri

Lättfattlig bok i barnpsykiatri, i första hand avsedd för olika vårdyrkeskategorier.
146 s. 1977

**Bengt Börjeson - Annika Magnberg -
Håkan Nordin - Monica Persson**

I föräldrars ställe

En studie av fosterbarns livssituationer.
196 s. 1976

Mats Ekholm

Social utveckling i skolan

Studier och diskussion kring ett aktuellt ämne: skolbarnens anpassning och sociala utveckling.
170 s. 1977

**Kerstin Fällström - Anders Möller -
Erling Nyman**

Det rörelsehindrade barnet och familjen

En klar och koncis helhetsbild av de mångfasetterade problem som aktualiseras i en familj med rörelsehindrade barn.
171 s. 1977

AWE/GEBERS

Böckerna finns att köpa i bokhandeln!